לד: יום טוב פרק רביעי ראש השנה

עין משפט נר מצוה

נמ א ב מיי׳ פ״ג מהל׳ שופר הל׳ ו׳ סמג עשין מב טוש״ע א״ח סימן תקפה סעיף ב׳ (ג) [ד״ה אלפס כלו ומגילה פ״ב דף רפא]:
ם ג מיי׳ פ״ג מהל׳ ק״ש הלכה יג סמג עשין יט טוש״ע א״ח סי׳ סה סעיף ג ופר׳ עם ומיי׳ פה סעיף ג:
סא ד מיי׳ פ״ג מהל׳ שופר הל׳ ו׳ והלכה ח טוש״ע א״ח סי׳ תקנב סעיף ג ב:
סב ה מיי׳ שם הלכה ז טוש״ע א״ח סי׳ תקנב סעיף ג:
סג ו מיי׳ שם הל׳ יג טוש״ע שם סעיף ב:
סד ז טוש״ע א״ח סי׳ תקלה:
סה ח מיי׳ שם הל׳ יג טור ש״ע א״ח סי׳ תקלה:

רבינו חננאל

כ׳ תקיעות בתשע שעות ביום יצא, מ״ט בני אדם כאחד לא יצא, בזה אחר זה יצא. תקיעה מזה ותרועה מזה [כ]זה אחר זה יצא, ואפילו בסירוגין, ואפ״ כל היום כולו. והא דאמר ר׳ יוחנן משום ר׳ שמעון בן יהוצדק בהלל ומגילה אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, דתינן לה הכי, הרוא דרביה היא, כלומר ולא סבירא ליה. תנו רבנן תקיעות אין מעכבות זו את זו כגון דתקיעות שבת[ו] ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ונו׳. ברכות, כגון ברכות של קריאת שמע וכיוצא בהן, ובהני אמרי׳ ברכות אין מעכבות זו את זו. תקיעות וברכות של ראש השנה ושל יום הכיפורים של שנת היובל, שצריך לומר מלכיות זכרונות ושופרות ביובל כדרך שאומרים בראש השנה. מעכבות זו את זו. מאי טעמא אמר רבה אמר הקב״ה לישראל אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבא זכרוניכם לפני לטובה, ובמה בשופר. נמצאת למד שעל ברכות שיש עמהן תקיעות קתני שמעכבות זו את זו. ז) מיהא דתניא מנין שכשופר ת״ל והעברת שופר תרועה בחודש השביעי, [אין לי אלא ביובל בר״ה מנין תלמוד לומר בחודש השביעי] שאין ת״ל בחדש השביעי, שכבר נאמר ביום הכיפורים. תעבירו שופר, מה ת״ל עוד בחדש השביעי, ללמד שכל תרועות של חדש השביעי בשופר. וכתיב ביה בראש השנה בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון וגו׳. ומנין שפשוטה לפניה שנאמר והעברת שופר תרועה, לשון העברה היא פשוטה והיא התקיעה, וכתיב והעברת שופר ואחר כך תרועה. ומנין שפשוטה [לאחריה]. כלומר ומנין כי צריך תקיעה לאחר התרועה, שנאמר ביום הכפורים תעבירו שופר, אחר שכתב והעברת שופר תרועה, חזר וכתב תעבירו שופר, נמצאת כתובה ביובל תרועה ותקיעה לפניה ותקיעה לאחריה. ומבחודש השביעי [ולפינן] שכל תרועות של חודש השביעי, והן תרועה של ראש השנה כתרועת היובל ובשופר, ומנין לשלש של שלש שלש, שנאמר והעברת שופר תרועה, ובראש השנה כתיב שבתון זכרון תרועה. ועוד כתיב בעניינא דמוספים בראש השנה יום תרועה (יהיה) לכם, ונמרי׳ יובל מראש השנה דראש השנה מיובל שבעי שבעי לגזירה שוה וכאילו שלש תרועה כתיבי בכל חד וחד. וכל תרועה יש תקיעה לפניה ויש תקיעה לאחריה, נמצאו בראש השנה שלש תרועות וכל תרועה לפניה ותקיעה לאחריה. הרי שלש של שלש. וכן ביובל חייבין לומר מלכיות זכרונות ושופרות ונו׳. תקיעות בכל אחת ואחת. ואקשינן האי תנא מעיקרא נמי תרועות של ראש השנה מן היובל בהיקישא. מה ת״ל בחדש השביעי שיהו כל תרועות של חדש השביעי כזה כדאמרינן, והשתא דהר מייתי לה בגזירה שוה. ופרקינן אי לאו גזירה שוה [הוה] מיימינא לה בהיקישא, השתא דאתאי גזירה שוה שהיא גמרא כדקיימא לן אדם דן קל וחומר מעצמו, ואין אדם דן גזירה שווה מעצמו אלא אם קיבל אותה מרבו, גזירה שוה עדיפא מהיקישא. ותאי תנא מייתי לה, כי כל תרועה תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה נמדבר, ומדכתיב ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו למדנו שהתקיעה זולתי התרועה. ואין לי שצריך בענין הזה [שכל תרועה צריכה תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה אלא במדבר, בראש השנה מנין, ת״ל תרועה תרועה לגזירה שוה, נאמרה תרועה כמדבר ונאמרה תרועה בראש השנה, מה תרועה האמורה במדבר בתקיעה לפניה ותקיעה לאחריה, אף (תקיעה) [תרועה] האמורה בראש השנה כן. הא כיצד שלש תרועה בראש השנה, שתים מדברי תורה ואחת מדברי סופרים, שכתוב זכרון תרועה והעברת שופר תרועה מדברי תורה, ואחת מדברי סופרים יום תרועה יהיה לכם לתלמודו בא. ולא סלקא סגיא דשמעתא בהכי, ויש נוסחאות אחרות כך. הא כיצד שלש תרועות שהן תשע בראש השנה בתוך מדברי תורה, שכתוב זכרון תרועה ויום תרועה יהיה לכם מדברי תורה, והעברת שופר תרועה מדברי סופרים, כלומר בגזיש גמר לה מיובל ולא בי״ה עצמה

מתשעה בני אדם כאחד לא יצא. כך כתוב בספרים והקשה בקונטרס אמאי לא יצא הא אמרינן לעיל דתרי קלי ממרי גברי משמעי ופי׳ דגרסינן בתוספתא מתשעה בני אדם כאחד יצא ואפי׳ בסירוגין ונראה לגייס גרסת הספרים מתשעה בני אדם כאחד לא יצא משום דאין בפיה ופשוטה בתרועה פשוטה בפיה ומשום דאמרינן שהה כדי גמגום כל אחד ואחד ולא יצא. ואפילו בסירוגין זה אחר זה ובסירוגין פי׳ בסירוגין הספקות הרבה שתוקע ומפסיק ושוהה לעשות התרועה עד לאחר שעה: לדידי לא סבירא לי. כלומר שהוא צריך לחזור לראש כששהה כדי לגמור כולה ולא שיהא צריך להפסיק כשמגיע למצוות המטונפות אלא מניח ידו על פיו ויקולא ק״ש כדאמר ר׳ יוחנן בפרק מי שמתו (ברכות דף כד:) והיה נראה דקי״ל דווקא כששהה כדי לגמור כולה דאין מחזר לראש ע״ג דפליגי עליה רב ושמואל בפרק הקורא את המגילה למפרע (מגילה דף יח:) דקי״ל כרבי יוחנן נגבי רב ושמואל כדמוכח בפ׳ מי שהוציאוהו (עירובין דף מז:) ומיהו כיון דרבי אבהו פליג היה קלת נראה לפסוק כמותו דהוא בתראה ועוד״ג דאשכחת רב יוסף בהאיש דמגילה (שם:) דקאמר נקוט דרב ביבי בידך דרב אמר אין הלכה כרבי מונא ושמואל אמר הלכה כר׳ מונא ולא משום דלהוי הלכה כרב אלאיקורי קאמר הכי אלא דאמר דשמעינן ליה לשמואל דחייש לימילתא וגם בפרק מי שמתו (ברכות דף כב:) גבי היה עומד בתפלה ומיס שותתין על ברכיו דפליגי רב אסי דע״ע אם שהה מחזר לראש והכא בדלא שהה [ו]וקשה הדבר מאד שהלכות בבבא״ג ב״ט אומרים אמת ויציב וממתינין לש״ץ ושותקים עד שיגמור זולתו ומי כמוך שאומר בגאולה ומיהו היכא דאין שוהין כדי לגמור כולה מתחלתה עד סוף אין למוס [ו](כדאמרי׳) כפ׳ הקורא את המגילה למפרע (דף יח:) ולא [ז](כרב יוסף) דאמר מהיכא דקאי לסיפא דאם כן נמת דצריך לשעורין וצריך לדקדק בתקיעות משום דאמר רב כהנא בפ׳ החליל (סוכה נג: ושם) אין בין תקיעה לתרועה ותקיעה ולא כלום כרבי יהודה דאמר שלשתן מצוה אחת וכי קאמר התם דוקא בתחלה תקיעה תרועה תקיעה אבל בין קר״ק לקר״ק יכול לשהות פחות מכדי לגמור קר״ק ולרבנן דתשבי תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה אין לשהות בין זה לזה כדי תקיעה אחת או תרועה אחת:

א תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא ב תניא נמי הכי שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא ג מט׳ בני אדם כאחד [לא יצא] תקיעה מזה ותרועה מזה יצא ואפי׳ בסירוגין ואפי׳ כל היום כולו ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר ר׳ יוחנן משום ר׳ שמעון בן יהוצדק בהלל ובמגילה אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש לא קשיא הא דרביה הא דרבי׳ ד והא ר׳ אבהו הוה שקיל ואזיל בתריה דר׳ יוחנן והוה קרי קריאת שמע כי מטא למבואות מטונפות אישתיק בתר דחליף אמר ליה ה מהו לגמור א״ל אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש הכי קאמר ליה לדידי לא סבירא לי לדידך דסבירא לך אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש ת״ר תקיעות אין מעכבות זו את זו ברכות אין מעכבות זו את זו ו תקיעות וברכות של ר״ה ושל יוה״כ מעכבות מ״ט ז אמר רבה אמר הקב״ה אמרו לפני בר״ה מלכיות זכרונות ושופרות מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיבא לפני זכרוניכם לטובה ובמה בשופר: מי שבירך ואח״כ נתמנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע: טעמא דלא הוה ליה שופר מעיקרא הא הוה ליה שופר מעיקרא כי שמע להו אסדר ברכות שמע להו רב פפא בר שמואל קם לצלויי אמר ליה לשמעיה כי ח נהירנא לך תקע לי אמר ליה רבא ט לא אמרו אלא בחבר עיר תניא נמי הכי כשהוא שומען י שומען על הסדר ועל סדר ברכות ובמה דברים אמורים בחבר עיר יאבל שלא בחבר עיר שומען על הסדר ושלא על סדר ברכות יויחיד שלא תקע חבירו תוקע לו ויחיד שלא בירך אין חבירו מברך עליו ומצוה בתוקעין יותר מן המברכין כ כיצד שתי עיירות באחת תוקעין ובאחת מברכין הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמברכין פשיטא הא דאורייתא הא דרבנן לא צריכא דאף על גב דהא ודאי והא ספק: כשם ששליח צבור חייב כך כל יחיד ויחיד וכו׳: תניא כ אמרו לו לרבן גמליאל לדבריך למה צבור מתפללין אמר להם כדי להסדיר שליח צבור תפלתו אמר להם רבן גמליאל לדבריכם למה שליח צבור יורד לפני התיבה אמרו לו כדי להוציא את שאינו בקי אמר להם כשם שמוציא את שאינו בקי כך מוציא את הבקי אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן מודים חכמים לרבן גמליאל ורב אמר עדיין היא מחלוקת שמעה [רבי] חייא בריה דרבה בר נחמני אזל אמרה לשמעתא קמיה דרב דימי בר חננא אמר ליה הכי אמר רב עדיין היא מחלוקת אמר ליה רבה בר בר חנה נמי הכי קאמר כי אמר רבי יוחנן להא שמעתא אפליג עליה ריש לקיש ואמר עדיין היא מחלוקת ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבי חנה ציפוראה אמר רבי יוחנן הלכתא כ כרבן גמליאל הלכתא מכלל דפליגי

תשע תקיעות. מרועות נמי קאמר: מתשעה בני אדם כאחד לא יצא. מדי קלי לא משמעינן כך פירושה לפי מה שכתוב בספרים ולאו מלתא היא דהא אוקימנא (לעיל דף מז.) תרי קלי ממרי גברי משמעי (ה). וה״ג לה בתוספתא מתשעה בני אדם כאחד יצא ואפי׳ בסירוגין ואפילו כל היום כולו ולא גרסינן תקיעה מזה ותרועה מזה יצא דתרי קלי לא משמעי כך: אם שהה. בסירוגין כדי לגמור את כולו מחזר: לדידי לא סבירא לי. מה שהפסקת. דתנא ליה לר׳ יוחנן במסכת ברכות (דף כד:) היה קורא קריאת שמע והגיע למבואות מטונפות מניח ידו על פיו וקורא ולא סבירא ליה נמי דמשום שהה יהא צריך לחזור: לדידך דסבירא לך. ואתה חולק עלי בשתיהן דכיון דקא בעית מהו לגומרה מכלל דסבירא לך סירוגין מעכבי קריאה ומבטיל לך בכמה הוי סירוגין: תקיעות. וברכות דעלמא כגון תעניות אין מעכבין זו את זו אם בירך ולא תקע: מי שבירך כו׳: כי נתירנא לך. לסימן שסיימתי הברכה: אלא בחבר עיר. מצורת לצבור אבל יחיד מברך את כולו ואח״כ תוקע תשע תקיעות: דהא ודאי והא ספק. ולאי הוא לו שאם ילך אצל המברכין ימצא שם עשרה ויתפלל ש״ל ויוציאם ידי חובתו ואם ילך אצל התוקעין שמא כבר עמדו והלכו לביתם: כשם שש״ל וכו׳: למה לבור מפפלגים. בלאמר: מודים חכמים. אמר שנחלקו חזרו והודו: אמר ליה. ר׳ חייא לרב דימי: רבה בר בר חנה נמי. דמרייה דשמעתא הוא: הכי קאמר. שנחלקו על רבי יוחנן כשאמר כן:

כי סליק רבי אבא מימי

מסורת הש״ס

(ה) [תוס׳ פ״ב הי״ב סוכה נד. ערכין י״. ב״מ מט:]. ב) ברכות מד:. ג) [עמ״ש תוס׳ לעיל לג:] סדר״ש שיטה ו]. ד) לעיל מז. ה) פ״ח מחיבת, ו) [ועי׳ בפרש״י אלא לאפסיק], ז) [תוספ׳ פפ״ב], ח) [שבת קו: ושיל״ן]. ט) [ועי׳ תוס׳ ברכות כב: ד״ה מלא]. י) [ל״ל מרב יוסף]. כ) [ל״ל מאמין].

הגהות הב״ח

(ה) רש״י ד״ה מתשעה בני אדם כאחד כו׳ ממרי גברי משמעי. נ״ב הי״מ בשופר שהוא מביא כדמפיק לעיל דלוקא מרתי בעינן ממרי גברי וגם מביא וק״ל ועי׳ לעיל דף מז:

מוסף רש״י

תשע תקיעות. המצות נראם אינם מן התורה, אלא למלכות תקיעה תרועה תקיעה ואלא לזכרונות ואלא לשופרות, ויאלי דעבדינן טפי משום שפיקא דתרועה הוא אלא דיעבד אי נעשה הוא אי גמיר הוא (סוכה נד:), ובמה בשופר. ושופרות, שתעלה אפלתם נתרועה לפני (מדרש רש״ר פ״ד קס בשם תוספתא). כי נתירנא לך. פי׳ נמיתם, ונתר נגרנו לסימן שסיימתי הברכה (שם מי׳ קפה המחדיר מי׳ שיז, וגורס: נחיינא). שומען על הסדר. כלאתקין כי אמרו קפ״ק קפ״ק קר״ק (רש״י על הר״ן:) ושלא על סדר ברכות. לאלכות קפ״ק ולשופרות תקיעה תרועה תקיעה כדפרישית שעמא לעיל (שם).

רבינו חננאל (המשך)

כתיב. ר׳ שמואל בר נחמני אומר אחת מדברי תורה, שבתון זכרון תרועה מדברי תורה, ושתים מדברי סופרים, והעבדת שופר תרועה נמי מדברי סופרים היא כדאמרן, אבל יום תרועה יהיה לכם לתלמודו הוא בא, ללמד כי תקיעת שופר ביום ולא בלילה, ואידך הת״ק דר׳ שמואל בר נחמני נפקא ליה כי תקיעת שופר בראש השנה ביום ולא בלילה מדכתיב ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם. ואקשינן אי מיום הכפורים ילף, לילף מיניה לפשוטה לפניה ולאחריה, אמאי ילף לה ממיבר. ופריק והעבדת תעבירו לא משמע, כלומר זה הלשון לא משמע כי פשוטה היא, אלא [כאן]דרב מתנא בא, דאמר בענין הרחיב את הקצר וקיצר את הרחב פסול, שנאמר והעבדת דרך העבדתו בעינן בלא שינוי. וכבר פירשנוהו שם שתעבירו שופר מאי קאמר רחמנא, עבריה ביר. ותנא דמר לה בגזירה שוה. אמר לך רב מתנא מדשני קרא בדיבורה הוה ליה למכתב ותתקע למימר דמרמרן מהעבדה, דכתיב ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר, מה להלן העבדה בקול היא, אף כאן העבדת שופר בקול היא. ואקשינן תוב היא תנא דמייתי לה ממדבר אי מה במדבר הצוצרות אף בראש השנה חצוצרות, ת״ל תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו, איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה ואקאמר רחמנא שופר. מי שאינו יודע הברכות תוקע ויצא ידי חובה. ומי שאין לו שופר מברך הברכות ויצא ידי חובה. דהא בראש השנה שהל להיות בשבת מברכין ואין תוקעין. אבל ברכות זו את זו מעכבות, דתניא ברכות ושל יום הכפורים מעכבות זו את זו. ירושלמי אי זו היא תרועה, ר׳ חנינא ור׳ פנא חד אמר בהדין טרימוטא וחד אמר תרין דקיקין. ר׳ חנינא חשש על הדא דר׳ פנא וכן הדא דידן, (וידה) [ו]אמרה דא תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו. אלא אחת. רבא ב״ר זיבנא כשם ר׳ זעירא אפילו אחת אין בידו, למה. רישא בביה סיפא מצטרף, וסיפא בביה רישא מצטרף, לא רישא אית לה סיפא ולא סיפא אית לה רישא. והא דקיא כתרועה הוא דמשכח[ן] לה בשלשה שברים אבל בתקיעה לא משכחת לה. מי שבירך ואחר כך נתמנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע כו׳. רב פפא בר שמואל קם צלויי אמר לשמעיה כי נחירנא לך תקע לי. ולית הלכתא בוותיה, אלא כי הא דתניא כשהוא שומען שומען על הסדר ועל סדר ברכות, במה דברים אמורים בחבר עיר אבל שלא בחבר עיר שומען על הסדר ולא על סדר ברכות. ויחיד שלא תקע חבירו תוקע לו. ויחיד שלא בירך אין חבירו מברך לו. ומצוה בתוקעין שהיא מן התורה יותר מן המברכין. כיצד היו לפנינו שתי עיירות באחת ווריי מברכין, כלומר יש להן שם תזן ומתפללין בוודאי, ובאחרת יתכן שיתקעו והוא דבר ספק, הולך למקום שתוקעין ואע״פ שהוא ספק, שהיא מצוה מן התורה. בשם ששליח ציבור חייב כך כל יחיד ויחיד חייב, דבן גמליאל אומר שליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן. תניא אמרו לו לר׳ [גמליאל] לדבריך כו׳. אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן מודים חכמים לרבן גמליאל ורב הונא ציפוראה אמר ר׳ יוחנן הילכתא כרבן גמליאל.

ו) תלוי ל״ל כגון תקיעות דסתיר ותקעתם כו׳ ותלוי ל״ל ג״כ כגון תקיעות שבתעניות. ז) נראה דרבינו היה גורס בגמרא ותקיעות שבעכות זו את זו מ״ל דתניא ומי הכריחתה לעיל ג״ב ע״ב.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com